

K A H A E H A W A I I .

"UA MAU KE EA O KA AINA I KA PONO."

BUKE I]

HONOLULU, MALAKI 5, 1856.

[HELU 1.

KA OLELO A KA MOI

Imua o ka Aha Mahiai, i ka le 5 o Feberuari, 1856.

O ka mahi aia i ka aina, o ka hoomaikai ana i ka honua, a me ka hooulu ana i na mea kanu, o ka oi ia o na hana a pau a kanaka e hana'i. Ua haule na hana e ae a pau, ke hoohalike ia me ia, no ka mea, oia no ke kumu nui o lakou a pau. Aole ia i nui ma ka manaole wale ana o kanaka, aka hoi, ua kauoha maoli ia mai e ke poo o na mea a pau. Ua kauoha ia mai e ke Akua ma ke ano hoopai no ka hewa a me ka hoolohe ole, aka, ina kakou i noonoo i ka leo nana i haawi mai, aole e lilo keia hoopai i mea no kakou e hilahila'i. O ka mahiai, oia ka makuahi ne o ka waiwai, o ke kalepa ana he kauwa wale no ia nana, no ka mea, nana i lawe na waiwai oloko mai o ka mahiai, i kela moana keia mona, i kela kahi keia kahi o ka honua. O ka mahini ka mea nana e hoolako, aole i na kanaka kakaikahi wale no, aka hoi, nana i hoowaiwai i na aupuni a pau; a ua oi aku, a ua emi mai ka waiwai o kela aina keia aina, e like me kona hooikaika ana a me ka hoomolowa ana i ka mahiai. E nana kakou ia Beritania, ia Farani, ia Amerika Huipua, a heaha ka kakou e ike? Mai Amerika Huipua, a i Beritania, ua lawe ia'ku oloko o na makahiki 1802, 1803, 1804, na waiwai i hiki i na dala he \$49,070,000. Oia ka nui o na waiwai i lawe ia'ku mai Amerika Huipua aku a i Beritania, ma Europa, iloko wale no hoi o keia mau makahiki, aka, i ka manawa kahiko keia, aole i like me na dala e lawe nei keia manawa, no ka mea, ua oi ka pii ana mai o ka aina ma ka waiwai mahiai, a pela no hoi ka pii ana mai o na waiwai lawe ia'ku e kalepa ma na aina e. Pela no hoi ka pii ana mai o na waiwai i lawe ia'ku iwaho ma Beritania, ma Farani, a me na aupuni nui e aku a pau. O keia waiwai, ua loa ia lakou maloko o ka hooikaika ana, a me ka holo mua ana o ka oihana mahiaia ma kela apana keia apana o ia mau aina. Maloko o ka paipai ia ana o kela kanaka keia kanaka, maloko o ka paipai ia ana iloko o na hale pule, a me na wahi e aku no hoi, no ka haalele ana i ka palaualelo, a me ka hoomau ana i ka hana, aole hoi ma ia mau wahi wale no, aka, maloko o na ahahui i kapa ia he Ahahui Mahiai, a oia keia aha a kakou e hui nei, oia hoi ka mea nui a kakou i hui ai, a oia hoi ka kakou e hoomau ai; o ka paipai pinepine aku kekahi i kekahi, e haalele i ka palaualelo, e hoomanawanui ma ka hana, e imi i pomaikai a me ka waiwai no ke kino. Aole e ole ka waiwai o ke aupuni; aole o ke aupuni wale, aka, o ka lahuikanaka mai o a o. A no ke akaka ia kakou ma ka paipai ana i ka lahuikanaka o Hawaii nei mai o a o, a me ka hooihoi ana ia lakou pakahi ma ka mahiai a me na hana e ae a pau e pomaikai ai, a e waiwai ai na kanaka. Aole e hiki i kekahi kanaka hookahi o keia Ahahui ke olelo, he hana uuku a he hana mama ka kakou. Aole i emi mai ka nui a me ke kaumaha o ka ka-

kou hana malalo mai o ka poe kau kanawai. Na kakou aku ka lakou hana, no ko kakou pomaikai lakou i luhai ai, a no ka maluhia, a me ka pomaikai o ko kakou waiwai, ka kakou mau mala a me ko kakou mahina ai, i kau ia ai na kanawai.

No ka paa o ko'u mana he hana nui io keia, a he hana nui hoi ke ku aku a e kamailio no keia mau mea, nolaila au i ae kauoha aku ai e ku aku a e kamailio imua o oukou i keia la. Aka hoi, no kuu makau o hoole loa ka poe oi aku ka naauao a me ka ike ma keia mau mea, ke hoole au i ke kamailio aku ia oukou. Nolaila, au i ae aku ai, me ka mana no nae e poina ka'u mau wahi olelo pokole, ke lohe ia mai na mana koikoi me na olelo hohonu, a me ke akamai mai ka waha o ka poe nana e haimanao mai kakou i ka la hope o keia mahina, a me ka la 31 o Maraki, a me ia mau la aku, e like me ka hoolohe ia ana e keia Aha i kona halawai hope ana.

O ka oi paha o na pomaikai i loa mai maloko mai o ka mahiai ana, oia ke ano e ana ae o ka noho ana o na kanaka koko o ka lahuikanaka mahiai. He pomaikai ka loa o ka naauao, a me ka nui o ka hewa. Ua ike kakou i na e hoomaka kekahi kanaka i kekahi hana me ka hemahema a me ka hawawa, aole e ole ka ninau ae i mea nana e kuhikuhi mai, a nana e hooponopono mai kana hana ana. O keia hoi ana'ku i kekahi e kuhikuhi mai, o ka imi ana no ia i ka naauao, a ma ka loa ana ia ia ka naauao, aole e nele kona ike iho he makehewa ka hana ana i na hana a pau, ke ole ka ike a me ke akamai ma ia mau hana. O kana mau keiki, ua aloha ia lakou e ko lakou makua, a ua nui kona makemake e kuonoao a e pomaikai lakou ke hiki i ko lakou manawa e kanaka makua ai. A nolaila, ua hooikaika oia ma ka hoonua i kana mau keiki iloko o ke kula, i mea e loa ai ka ike a me ka naauao no lakou. I mea hoi e hiki ai ia lakou ke lalau i na hana a pau a lakou e makemake ai ke hiki i ko lakou manawa e kanaka makua ai, me ka ike a me ke akamai. Aole no hoi e nele ka holo mua o na hana a pau, e hoopai ia'ku ana e ko lakou mau lima. O ka noho ana o keia ohana, ua ike, ua akamai, ua naauao, a ua pono hoi na keiki. O ko lakou makua nae, ua hoomanawanui mai oia iloko o ka naauao a me ka pouli, a o na keiki hoi ua ano e ae. A ina pela ka lahuikanaka a pau, aole anei e ano hou ae ka noho ana o ia lahuikanaka? Aole anei i ano hou ae mai ka naauao a i ka naauao, mai ka pouli a ka malamalama, mai ka hawawa a i ke akamai, mai ka hewa a ka pono, mai ka palaualelo hoi a ka hoomanawanui manawa ole? Ua ano e no. A heaha ka hope o keia ano e ana'e o keia noho ana? He pomaikai no kela mea keia mea, he kuonoono no ka noho ana o ka lahuikanaka, he waiwai, he ikaika, a he pomaikai hoi no ke aupuni. Oia kekahi o na pomaikai, aka, oia kekahi mea hookahi iloko o ka nui hiki ole ke heluia.

Ina he nui na pomaikai ke bahai ka lahui-

kanaka mamuli o ka mahiai, he nui no hoi na mea e pono ai, ke hoihoi kakou ia kakou iho mamuli o ka mahiai. He nui na mea e kuihe ole ai ko kakou mana mamuli oia hana. Eia kakou iwaena konu o ka moana Pakifika nei, he iwakalua wale no o kakou degere oi mai ka lae hema mai o Amerika Hema, a mai ke kahi ekau o Amerika Akau; a nolaila, ua aneane kakou e kaa mawaena konu o keia hapa kolu o ka honua. Mai ka aina puni ole komahana a ia kakou, a mai ia kakou aku, a i ka aina puni ole hikina, ua aneane like ka loihi, nolaila, aole e hiki i ka poe e kalepa ana ke holo ma kahi e, ke mana e hoomaha ke mana o ai, i ia, ia hai, a me na mea kupono e ae, no ka holo ana ma kahi loihi. Eia maoli no i ka puka o ko kakou mau hale ka waiwai a me ka lako, aole nae kakou i lalau aku. Ma keia mau mea ua ike kakou, aole e popo ana ka kakou hala, ke kanu a nui, aole hoi e palani ka ipuhaole, aole hoi e ino ke ko a me ke kofe, a me kela mea ulu keia mea ulu, a kakou e hooulu ai. Eia keia mau mea a kakou e kanalua ai, o ka maikai maoli no o ka lepo o keia mau mokupuni. Aole paha he aina ma ka honua nei i like me ko kakou nei ka nui o kahi hiki ke mahiai, a me ka uuku o kahi hiki ole aku i ka hana ia e kanaka. Mamuli o na hoike aupuni aia iloko o Hawaii, Maui, Molokai, Lanai, Oahu, Kauai, a me Niihau, 6,090 mau mile kua, ua like hoi ia me 3,897,600 eka. A o ke aha ka hapa hiki ole ke mahi iloko o keia mau miliona eka, ma ka hoohalike ana me ko na aina e, he hapa uuku loa, a o ka nui no o ka aina, he wahi hiki wale no ke mahi. A nawai hoi e hoole mai ke pau ia kakou ka aina maikai a pau i ka mahi ai, aole e kii ia'ku ana na aina pohaku, na awawa nahelehele, na kuahiwi nui, na kula panao, me na aina pahoehoe, a e hoo-kauwa ia'ku lakou i mea nana e hanau mai ka kakou ai mamuli o ka hooikaika a me ka mana paa o ke kanaka. O keia mau mea, aole e nele ana, aia nae a hui keia aha a lo-kahi; aia a like ka kakou hana ana, aia hoi a lalau kakou i keia hana nui me ka ikaika, a me ka oiiao. Oia wale no ka mea e holo mua ai keia hana, a oia hoi ka mea e aloha mai ai na hana ana mahope ia kakou, no ko kakou hooikaika ana i keia hana maikai. Maikai aole iloko ona iho wale no, he maikai no kakou no ka poe nana i hana. A maikai hoi no ka poe nana e ai mai i ka hua o ka kakou hana ana. Auhea ka hooilo o keia aina? Auhea ke anuhiki ole ke hele i kou mahinaai e hana'i? Auhea na mea he nui e pilikia ai a e kuihe ai kamanao o ka poe mahiai o ko na aina e? Aole loa ia mau mea i ike ia ma keia mau pua nani o ka Pakifika nei. He maikai, he laelae, he la mau i kela manawa, i keia manawa; he la nae e mae ole ai na mea nani a ke Akua, ke kanu ia, a ke mahi ia e kakou. Ina paha he aina nui loa kekahi, oi aku ka nui mamua o Enelani, a me Amerika Huipua, a me Rusia, aina paha, he uku kela mea keia mea, o ka honua iloko ona, ua pomaikai anei, a ua wai-